

in Silvanom Dobrila, ki tudi sicer pomagata v muzeju. Domačini različnih starosti in izobrazbe so ekipi pomagali pri dopolnjevanju podatkov o času in kraju nastanka predmetov, o njihovem življenju pred prihodom v muzej, o ljudeh, ki so bili ali so še z njimi povezani ter o domačih imenih za predmete. Obenem so članice ekipe poskušale ljudi seznaniti z osnovnimi postopki dela z muzealijami. Zlasti koristno je bilo opozarjanje na pomen zbiranja podatkov o predmetih, ki bodo v prihodnje prihajali v muzej. Vsi predmeti so bili inventarizirani in vneseni v računalniško bazo podatkov. Tako so pripravljene za vnos v bodoči nacionalni register za premično kulturno dediščino. Poleg tega so vsi predmeti v zbirki fotografirani v črno-beli in barvni tehniki, celotno zbirko z osnovnimi kataložnimi podatki pa si lahko ogledamo na priloženi zgoščenki. V katalog je uvrščenih le nekaj izbranih fotografij predmetov, ki so razvrščeni po vsebinskih sklopih glede na namen njihove uporabe. Ob fotografijah so osnovni podatki o njihovem poimenovanju skupaj s pripadajočimi narečnimi izrazi, namenom uporabe ter krajem in časom uporabe.

Zelo pomemben del vodnika je sklop prispevkov zamejske etnologije Martine Repinc, ki je umestila vas Ricmanje in

muzejsko zbirko predmetov ob pregledu dopolnilnih dejavnosti in obrti v časovni in ekonomski okvir. Spričo bližine velikega mesta kot je Trst, so te obstajale poleg kmetijske dejavnosti, ki ni bila nikoli edini vir dohodkov. Omogočale so preživetje širokemu krogu prebivalcev vse do druge vojne. Besedila so oprta na razpoložljive pisne vire in pričevanja starejših domačinov. Izpostaviti velja zlasti ženske poklice: krušarice, mlekarice in perice, ki so s svojo neskončno požrtvovalnostjo reševale družinsko gospodarstvo in omogočale preživetje številčnim družinam. Od ostalih poklicev Repinčeva posebej obravnava še dejavnost prevoznikov, vinogradnikov, gostilničarjev, kovačev, čevljarjev in mizarjev ter nekaterih manjših obrtnikov.

Naj poudarimo še prispevek župnika Angela Kosmača, ustvarjalca in skrbnika muzejske zbirke v Ricmanjih, ki je za vodnik napisal dva prispevka. V prvem nam predstavi razmišljanje ob zbiranju etnoloških predmetov in svoje zanimivo gledanje na pričevalnost posameznih predmetov. V drugem prispevku poudarja pomen zbirke cerkvenih paramentov cesarice Marije Terezije za splošno vrednost zbirke v Ricmanjih, ki ji Kosmač upravičeno prisoja tudi širši kulturno-zgodovinski okvir.

Recenzija/1.19

Jasna Rovšek

MONOGRAFIJA

DAMJANA J. OVSCA "SRCE MOJE: VALENTINOVO, PRAZNIK LJUBEZNI, ZALJUBLJENCEV IN DOBRIH PRIJATELJEV"

Prispevek je skrajšana seminarska naloga pri predmetu kultura in način življenja Slovencev na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani pod mentorstvom prof. dr. Janeza Bogataja in mag. Mateje Habinc.

"Po svetu in doma se nekateri pritožujejo, da prazniki (velika večina je verskih) izgubljajo svoje vsebine in globlji pomen, ker naj bi se spremenili zgolj v priložnost za velike zaslužke trgovcev vseh vrst. Nakupovalna stihija pa naj bi ne poplitvila le praznikov, katerih 'cilji' so - ne glede na občutja ljudi - čedalje bolj materialistični in poganski, ampak tudi potrošnike." S temi besedami začne Damjan J. Ovsec svoje delo z naslovom "Srce moje: valentinovo, praznik ljubezni, zaljubljenec in dobrih prijateljev."

S temi besedami je avtor načel in v nadaljevanju razvil vedno bolj aktualno temo praznika, ki jo narekujejo tako preteklost kot sodobnost, tako njegov globlji pomen v preteklosti kot sodobna tržna niša. Marsikdo v tem prazniku ali "pol-prazniku", kot ga imenuje avtor, vidi le slednje, izvora, pomena in razvoja valentinovega pa ne pozna. Avtor pa je želel najti odgovore prav na ta vprašanja.

Damjan J. Ovsec je etnolog in publicist, ki si je ustvaril ime na področju etnologije predvsem s številnimi samostojnimi deli, članki, prispevki na RTV ter v poljudnoznanstvenih in znanstvenih revijah. Leta 1973 je diplomiral iz etnologije in umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Posveča se predvsem temam ljubljanskega meščanstva, šeg, verovanj, mitov ter vprašanjem kulture Slovencev in drugih

narodov, ki jih preučuje z etnološkega zornega kota ter jih podkrepí še z zgodovinskim in umetnostnim znanjem. Zadnja leta se posveča sodobnim šegam in navadam ter nanje opozarja kot na neločljiv del sodobne družbe in kulture. Poleg tega pa je tudi zbiratelj starih razglednic in voščilnic, ki jih uporablja kot ilustracije v svojih delih, nenazadnje pa so zaradi svoje informativnosti pomemben raziskovalni vir.

Knjiga "Srce moje", ki je izšla 14. februarja 2003, na valentinovo, je v celoti posvečena pojavu tega praznika, njegovemu razvoju, spremembam ter njegovemu prihodu na slovenska tla. Drobna knjižica, ki obsega vsega skupaj 112 strani, na prvi pogled bralca pritegne z na videz cenenimi pisanimi in za valentinovo precej klišejskimi platnicami. Prvi vtis je, da je knjiga le še ena izmed mnogih priložnostnih darilc za valentinovo, drobna pozornost, ki za platnicami ne vsebuje nič koristnega. Da njen namen ni zgolj darilo za valentinovo, in da videz vara, spoznamo takoj, ko preberemo nekaj poglavij. Vsebina knjižice je kakovostna in hkrati dostopna širokemu krogu bralcev.

Delo poleg uvodne besede, ki bralcu na kratko predstavi vsebino knjige ter njen namen, vsebuje še devet poglavij s podpoglavji, ki bralca popeljejo v zgodovino, od zametkov tega praznika, do sodobnih različic. Knjiga govori predvsem o dveh stvareh: o svetem Valentinu oziroma več svetnikih s tem imenom ter o valentinovem, prazniku dobrih prijateljev, zaljubljenecv in ljubezni.

Avtor opisuje ter pojasnjuje ljudske predstave o svetem Valentinu oziroma Valentinih, šege, navade in verovanja, ki so se spletla okrog njihovih godov po svetu, zlasti v anglo-ameriškem svetu, ter pri nas, kjer je znan kot "prvi spomladin", ki prinese "ključe od korenin", ter je povezan z ženjenjem ptičkov ter posredno z izkazovanjem ljubezni.

Največji del knjige je posvečen pojavu valentinovega, njegovemu razvoju, spremembam ter prihodu na slovenska tla. Celotno delo je polno simbolov, povezanih z ljubeznijo. Na prvem mestu je srce, ki je nekakšen zaščitni znak valentinovega, sledijo mu vrtnica, ptice (predvsem golobčki), ljubezenske pentlje, čipke, ljubezenski sli (Kupid, Amor, Eros) ter poljub. Posebno poglavje je posvečeno govorici rož, rok, pahljač ter še posebej simboliki ter pomenu posameznih cvetlic.

Avtor se je valentinovega dotaknil že v delu "Velika knjiga o praznikih. Praznovanja na Slovenskem in po svetu". Damjan J. Ovsec je obsežno slikovno in pisno gradivo zbiral več let, in sicer z opazovanjem praznovanja tako v tujini kot doma, s fotografiranjem, terenskimi zapisi, z zbiranjem starih razglednic, s prebiranjem literature in predvsem tujih virov. Gradivo je zbiral predvsem na terenu kot opazovalec, ga kasneje analiziral in podal komparativno, tako da je primerjal pojav valentinovega pri nas in v tujini. Leta raziskav in obsežno gradivo so omogočili prvo tovrstno delo o valentinovem, ki prinaša hkrati berljivo in logično razporejeno vsebino z bogatim slikovnim materialom, namenjeno tudi preprostem bralcu, ter zapolni tržno nišo kot neizogibni element tega praznika pri nas in po svetu.

Avtor sledi težnjam sodobnega sveta, ki so nerazdružljivo povezane s potrošnjo in ekonomijo, zato bi delo lahko marsikdo ocenil kot komercialno, kar pa je bil tudi njegov namen. Zakaj bi se sprenevedal, če pa lahko koristno združi s prijetnim. Od knjige imajo korist vsi, tako avtor, ki delo trži kot bralec, ki dobi dobre informacije. Le z namenom trženja knjige in izidom na valentinovo je lahko dosegel ciljno občinstvo.

Nenazadnje ni obdarovanje nič slabega, saj se vsi veselimo drobnih pozornosti. In zakaj ne prav na valentinovo?! Avtor odgovarja, da praznik ni od včeraj, temveč se je začel intenzivneje razvijati že na začetku 20. stoletja, manj znan pa je bil že v 19. stoletju. Nismo samo sodobni ljudje potrošniki, že pred sto in več leti so ljudje zapravili prava mala bogastva, da so lahko izkazali ljubezen ljubljeni osebi. Izkazovanje ljubezni in god sv. Valentina(-ov), ki je zavetnik zaljubljenecv ter dobrih prijateljev, pa sta se zčila v en sam dan, ko je izkazovanje ljubezni in prijateljstva še posebno izrazito.

Avtor pravi, da prisotnost valentinovega na naših tleh ni "hudičevo seme", ki bi prineslo samo slabo, temveč je postal del nas in sodobnega življenja. Če smo Slovenci sprejeli in "pregnetli" v svoje od drugih že toliko stvari, zakaj ne bi še praznika, ki ne prinaša nič slabega, temveč ljubezen in radost.

Ko je avtorja na valentinovo ob izidu knjige na ulici neki novinar vprašal, kaj si misli o prazniku, je odgovoril, da je tudi krompir prišel iz Amerike, pa to nikogar ne moti, celo živeti bi ne znali brez njega. Ob prihodu novega praznika se brez razloga čutimo ogrožene. Čeprav marsikdo v njem vidi le "globalizacijski tujek", je valentinovo tudi del naše kulture, saj je povezan s "prvim spomladinom".

O ljubezni in valentinovem se je pri nas veliko pisalo, vendar le v obliki časopisnih člankov. V Slovenskem etnografskem muzeju je bila leta 2000 ljubezni posvečena tudi razstava o ljubezenskih darilih v slovenski tradicijski kulturi z naslovom "Ljubezen je v zraku".

Z monografijo Damjana J. Ovseca smo Slovenci dobili izrazito samostojno in inovativno delo o novonastajajočem prazniku, področju, ki je bilo do sedaj precej zapostavljeno, na kar je že leta 2000 v Traditionesu opozorila etnologinja mlajše generacije Polona Šega s člankom "Peka in pobiranje pogačic ob valentinovem na območju Razkrižja". O valentinovem, predvsem o njegovih pokrajinskih različicah, ostaja še veliko nenapisanega. Sodobne šege in navade so še nezorana ledina, ki zlasti etnologom predstavlja izziv znotraj stroke.

Vrednost dela "Srce moje" je tudi v tem, da si je moral avtor pomagati predvsem s tujo literaturo ter lastnim raziskovanjem in opazovanjem, podatki so bili namreč razdrobljeni, zato jih je bilo treba odkriti in smiselno povezati. Avtor je praznovanje valentinovega predvsem v Ameriki in Angliji spremljal že kot potujoči študent, in že takrat predvidel, da se bo praznik prikradel tudi k nam.